

Het volle leven van Anne de Vries

Een zondagskind – biografie van mijn vader
Anne de Vries jr. Uitg. Kok, Kampen 2010. 432 blz.
€ 29,90

DOOR HANS WERKMAN

Een biografie van Anne junior over Anne senior? Dat moet junior zich uit het hoofd zetten. Hij kan als zoon onmogelijk objectief zijn. Bloedverwant houdt de paraplu boven bloedverwant en heeft als bloedverwant ingebouwde oogkleppen. Dergelijke zinnen zongen een jaar of vijf geleden rond in het literatuurwereldje, toen bekend werd dat Lenze Bouwers – aanvankelijk de beoogde biograf van de schrijver Anne de Vries (1904-1961) – zijn materiaal had overgedragen aan Anne de Vries junior (1944). Ook ik twijfelde. Maar junior zag het wel zitten, toen ik het hem op de man af vroeg. Nu ik de biografie *Een zondagskind* gelezen heb, zeg ik: het is hem gelukt (hoewel ik een aantal vragen houd).

Anne de Vries jr. schrijft in de inleiding van dit boek: „Een biografie moet zich kunnen inleven en kan dus nooit objectief zijn”. Dat is te kort door de bocht. Ik weet best dat iedere biografie zijn eigen subjectiviteit inbrengt. Maar die subjectiviteit gaat tot daaraan toe. Tot waaraan toe? Tot aan de grenzen van het toelaatbare, en daar heeft de ervaring regels voor geschapen. Om maar een bot voorbeeld te noemen: Jeanne Kloos verzweeg de homoseksuele tendensen en de drankzucht van haar man Willem en kon daardoor niet vrijuit schrijven over zijn creatieve processen. Objectiviteit is een van de eerste vereisten van een biografie.

Een andere opmerking van Anne junior citeer ik met instemming: „Het gaat erom een balans te vinden tussen inleving en distantie”. Maar pal daarop schrijft hij dat hij genoeg distantie heeft tot zijn vader, want „we hebben maar twintig jaar van ons leven gedeeld”. Wat? Dit is een argument dat zichzelf verslindt. En toch kan zijn boek in grote lijnen geslaagd heten. Hij heeft namelijk als wetenschapper zijn vader grondig bestudeerd vanuit vele bronnen. Hij laat de gevonden feiten spreken en hij doet dat volgens mij bijna steeds objectief. Ook besteedt hij veel aandacht aan tijd en tijdenoten. De schrijfrant is helder en boeiend, een Anne de Vries waardig.

Karwats

Psychologiseren wil Anne jr. als biografie niet, schrijft hij. Maar iedere biografie doet aan psychologie, alleen al omdat hij inzichtelijk over een mens wil schrijven. Hij had best een paar psychologische lijnen expliciet mogen neerzetten. Ik neem als voorbeeld de verhouding van Anne de Vries sr. met zijn vader. Die vader sloeg hem als kind geregeld met de karwats, een zweep met leren riempjes. Vader had geld op de

Het gezin De Vries onderweg naar Zwitserland, in de zomer van 1950.

FOTO UIT BESPROKEN BOEK

bank omdat hij een huis wilde kopen, maar intussen gaf hij zijn gezin te weinig te eten en toonde hij zich vrekkelig toen zoon Anne geld nodig had om voor onderwijzer te kunnen gaan leren.

Die karwats kwam als 'klatatse' terug in *Bartje*, de bekendste roman van Anne de Vries. De schrijvende zoon reageerde dus autobiografisch op een vader met losse handjes, die bovendien het begrip 'boek' minachtte en zijn gezin tekort deed. Dat Anne als kind en ook later nog stotterde, lijkt mij een indicatie voor frustraties. Het is niet duidelijk waarom de biografie in dit opzicht niet een paar heldere psychologische lijnen trekt.

Dat geldt eigenlijk ook de rol van de vrouw van Anne de Vries sr. Zij wordt getekend als een liefhebbende, intelligente vrouw. Maar juist deze karaktertrekken vragen om meer informatie. Ze speelt in het boek een marginale rol. We horen niet in hoeverre zij haar man beïnvloedde. Iets heel anders wat ik ook mis is de sociale rol van Anne de Vries tussen zijn vakgenoten. Hij ging om met schrijvers als Risseeuw, Rijnsdorp, Van Eerbeek, Jan H. de Groot. We horen daarover erg weinig. Hij was voorzitter van het latere Schrijverscontact, de vakgroep letteren van de christelijke vakbond. Daarvan moeten toch vergaderverslagen zijn en herinneringen van nog levenden.

Westerbork

Des te meer vertelt de biografie over zijn vader en de Tweede Wereldoorlog. Anne de Vries zat tot zijn nek in het verzet. Hij was het die Johannes Post rondreed langs duikadressen. Hij woon-

de vlak bij Westerbork en verborg gevluchte vangengen. Na de oorlog werden er praatjes verspreid: Anne de Vries zou ook zijn 'foute' kanten hebben gehad. De biografie heeft het allemaal grondig onderzocht en komt met een overtuigende vloed aan ontlastend materiaal. De oorlog is in dit boek terecht een heel belangrijk hoofdstuk.

Jaap en Gerdientje

Het kind, dat was het hoofdonderwerp van Anne de Vries' schrijverschap, niet alleen in zijn eerste boekjes als *Evert in Turfand* en *Ratje*, maar ook in de beroemde roman *Bartje* en in zijn vele schoolseries. Ik heb in de jaren zestig de lees- en taalboekjes *Jaap en Gerdientje* nog gebruikt: kindcentraal, met het hart geschreven, op relatie gericht. Anne de Vries heeft zeker dertig jaar lang een enorme invloed gehad op de gevoelsontwikkeling van lezende en lerende schoolkinderen, vooral in het christelijk onderwijs. Hij was een christen die langs eenvoudige lijnen geloofde. Aan oud-leerlingen schreef hij: „Ik maak het nog heel goed. Nog altijd ben ik blij dat ik de Heere Jezus mag kennen”.

Hij was ook een gewiekste man. Voor de openbare en de rooms-katholieke scholen bewerkte hij zijn protestants-christelijke schoolmethodes onder een schuilnaam. Hij ging zelfs zover dat hij als recensent de hand had in een positieve recensie van schoolboekjes die hij onder het pseudoniem Daan Deken geschreven had.

Suriname

Een zondagskind is een volle biografie, met heel veel ervaringen uit een niet eens zo lang leven.

Ik noem maar wat: de dichtende voorvader van Anne de Vries, een jeugd in een huis dat in *Bartje* 'de lange Jammer' heet, zijn leven als jong onderwijzer, zijn werk aan de christelijke blindenschool Bartimeüs in Zeist, het ontstaan van *De levensroman van Johannes Post*, het schrijven van de succesvolle jeugdreeks *Reis door de nacht*, het verblijf in Suriname waar hij leesboekjes voor de Surinaamse scholen moest schrijven, wat hem op verzet van de Surinamers zelf kwam te staan, het ontstaan van de kinderbijbel en de kleuterbijbel.

Boeiend is ook hoe de biografie nagaat welke recensies de boeken van Anne de Vries kregen. Hoe Menno ter Braak de roman *Hilde* kleinerde en daar uiteindelijk zelf over struikelde, zodat hij ontslag nam als literatuurcriticus van *Het Vaderland* (De Vries vult de biografie van Ter Braak op dit punt aan).

Volksschrijver

Ik heb een paar bedenkingen geformuleerd tegen deze biografie van de zoon over zijn vader. Ook het laatste hoofdstuk, over de plaats van Anne de Vries in de Nederlandse literatuur, voldoet niet, omdat het alleen visies van anderen samenvat en daardoor ondiep is. Maar deze kritiek stelt niet mijn blijvende leeservaring met dit boek. De zoon schreef over zijn vader een boeiende, vertellende, veelzijdige en vooral feitelijke biografie, waarin hij de grote volksschrijver in vele opzichten recht doet. Anne senior liep als vader zijn zoon postuum toch minder voor de voeten dan ik eerder ingeschat had.